

ROGER DE HOVEDEN VE KARDİNAL BOSO'NUN MYRIOKEPHALON SAVAŞI'NA DAİR BAHİSLERİ

DISCUSSIONS OF ROGER DE HOVEDEN AND CARDINAL BOSO ABOUT THE
BATTLE OF MYRIOKEPHALON

Adnan ESKİKURT*

Öz

Konya-Beyşehir arasında uzanan Bağırşak Boğazı'nda yapılan ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin zaferi ile sona eren Myriocephalon Savaşı (17 Eylül 1176), Ortaçağ Türk-İslâm Tarihinin dönüm noktalarından biri olarak kabul edilir. Bu savaş hakkında bahiste bulunan Ortaçağ kroniklerinden bir kısmı Türk diline tercüme edilmiştir ve konu ile ilgili çalışmalarında Türk araştırmacılara hayli yararlı malumat sağlamışlardır. Bununla birlikte henüz tercüme yapılmamış iki spesifik Ortaçağ kroniği daha vardır. Savaşla ilgili bahisleri bir hayli önemli olduğu halde Türk araştırmacılar bunlardan yeterince yararlanmamışlardır. Bunlardan ilki Roger de Hoveden'in kroniği olup, Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos'un İngiliz Kralı Henry II. Plantagenet'e yazdığı mektuba yer vermektedir. Diğeri ise savaşa ait geniş bir bahse yer veren Kardinal Boso'nun kroniğidir. Her ikisi de çağdaş ve yaşamlarında yüksek makamlarda bulunmuş olan müellifler, savaştan haberdar idiler. Bu sebeple eserleri Myriocephalon Savaşı'nı konu edinen araştırmalar için önemli birer kaynaktır.

Anahtar kelimeler: Myriocephalon, Roger de Hoveden, Kardinal Boso

Abstract

The Myriocephalon War (17 September 1176), which took place in the Bağırşak Pass lying between Konya-Beyşehir and ended with the victory of the Turkey Seljuq State, is considered as one of the major turning points of the Turkish-Islamic history. Some of the medieval chronicles mentioning the war were translated into Turkish and have provided very useful information for the Turkish researchers in their studies related with the subject. However, there are two specific medieval chronicles which haven't been yet translated into Turkish. As their discussions of the war is considerably important, the Turkish researchers did not make a good use of them. First of these sources is the chronicle of Roger de Hoveden and includes the letter written by Manuel I Comnenos to the King of England Henry II. Plantagenet. The other is the chronicle of Cardinal Boso which includes a long chapter on the war. Since both of the authors were contemporaries and held high ranks in their lifetime, they have been well informed about the war. Therefore their works constitute important sources for the researches dealing with the Myriocephalon War.

Keywords: Myriocephalon, Roger de Hoveden, Cardinal Boso

* Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul / Türkiye, adnaneskikurt@gmail.com

I. Roger de Hoveden

XII. yüzyılda İngiltere'nin Hoveden (Howden) kasabasında dünyaya gelen Roger de Hoveden, İngiliz kralları II. ve III. Henry dönemlerinin önde gelen bir devlet adamı ve hukukçusudur. Söz konusu İngiliz krallarına kâtip ve sekreter olarak hizmette bulunmuştur. Papaz olarak Oxford'da teoloji dersleri vermiş, başrahipleri ölen manastırların gelirlerini teftiş için yaptığı seyahatlerde birçok mektup ve yazışmayı inceleme fırsatı bulmuştur.

1169-1192 yılları arasındaki olayları ele alan *Gesta Regis Henrici Secundi and Gesta Regis Ricardi* adlı ilk eseri daha önceleri bir nüshasını kütüphanesi için kopyalatan Benedict of Peterborough'a ait zannedilirdi. Aslında Roger de Hoveden'a ait olan bu Latince eser,¹ William Stubbs tarafından yayınlanmıştır.² Stubbs, daha sonra eserin Roger de Hoveden tarafından genişletilmiş halinin (*Chronica Magistri Rogeri de Houedene*) Latince neşrini de yapmıştır.³

II. Haçlı seferinden döndükten sonra 1192 yılında yazımına başladığı kroniği (*Annalium pars prior & posterior*) ise 732-1201 yılları arasını konu edinir. Eseri, muhtemelen hayata veda ettiği 1201 yılında aniden sona erer. 1192 yılından itibaren İngiliz tarihi yanında o sıralar bilinen dünyanın olayları için de önemlidir. Birçok Avrupa ülkesi yanında İstanbul, Anadolu ve kutsal topraklarda yaşananlar ile alakalı yer yer hatırı sayılır malumat verir.

Kaleme aldığı bu kronik ilk olarak 1596'da Sir Henry Saville tarafından *Scriptores post Bedam* dâhilinde Londra'da yayınlanmış ve 1691'de Frankfurt'ta yeniden basılmıştır. 1853'te Henry T. Riley tarafından Latince aslından yapılan İngilizce tercümesi ise, *The Annals of Roger de Hoveden* adı ile yayınlanmıştır.⁴

Bizans imparatoru I. Manuel Komnenos'un İngiliz kralı Henry'ye yazdığı bir mektup, diğer iki eserinde olduğu gibi, 1853 tarihli tercümede de yer almaktadır. Bu mektup, savaş sahasının tespiti hususunda hayli faydalı tarihî ve coğrafi malumat içerir. Manuel Komnenos gönderdiği mektubunda savaşı detayları ile anlatırken savaşın yapıldığı boğaz ve çevresini Türkçe söylenişin ihtimal bozuk bir şekli ile *Cybrilcyma* (*Cibrilcima*) kelimesi ile ifade etmiştir.⁵ Savaşın cereyan ettiği yer, *Gesta Regis Henrici Secundi and Gesta Regis Ricardi* adlı eserinde de *Cibrilcimani* şeklinde geçmektedir.⁶ Aynı eserin Roger de Hoveden tarafından genişletilmiş halinin (*Chronica Magistri Rogeri de Houedene*) Latince neşrinde ise boğaz ve çevresine *Cybrilcymani* adı verilmiştir.⁷

¹ Doris M. Stenton, "Roger of Howden and Benedict", *English Historical Review*, S 68, Oxford University Press, 1953, s. 574-582; David Corner, "The Gesta Regis Henrici Secundi and Chronica of Roger, Parson of Howden", *Bulletin of the Institute of Historical Research*, C 56, S 134, School of Advanced Study University of London, 1983, s. 126-144.

² Benedict of Peterborough, *Gesta Regis Henrici Secundi Benedicti Abbatis*, (The Chronicle of the Reigns of Henry II. and Richard I. A. D. 1169-1192), ed. William Stubbs, Oxford 1867, C I-II.

³ Roger de Hoveden, *Chronica Magistri Rogeri de Houedene*, C I-IV, ed. William Stubbs, London 1868-1871.

⁴ Roger de Hoveden, *The Annals of Roger de Hoveden, Comprising the History of England and of Other Countries of Europe from A.D. 732 to A.D. 1201*, Latince'den İngilizce'ye çev. Henry T. Riley, C I, London 1853.

⁵ Roger de Hoveden, C I, 1853, s. 420.

⁶ Benedict of Peterborough, C I, 1867, s. 128.

⁷ Roger de Hoveden, C II, 1869, s. 103.

Alexander Alexandrovich Vasiliev de 1929-30 yılında bu mektubun başka bir İngilizce tercümesini yayınlamıştır.⁸

Hoveden'in kroniğinin 1853 tarihli Henry T. Riley tercümesinde (*The Annals of Roger de Hoveden*) yer alan İmparator I. Manuel Komnenos'un mektubunun tercümesi şöyledir:

“(Hz.) İsa’ya daima imanlı, Tanrı’nın iradesiyle taç giymiş, yüce, kudretli, haşmetli, Romalıların Augustus’u ve hükümdarı, İmparator Manuel Comnenus Porphyrogenitus’tan, İngiltere’nin en asil kralı, en aziz dostu Henry’ye, esenlik ve Tanrı’nın her lütfu (sana olsun). Aziz dostu olduğunuz için imparatorluk makamımız başına gelmiş her şeyden sizi haberdar etmeyi gerekli gördüğünden, yakın zamanda meydana gelmiş hadiseler üzerine sizi bilgilendirmenin münasip olduğunu mütalaa etmiştir. İmparatorluk makamına geldiğimiz günden beri, Tanrı adı üzerine galip gelip ve Hristiyanların topraklarına egemen olarak Hristiyanlara karşı övündüklerini gördükçe Tanrı’nın düşmanları Persliler (Selçuklu Türkleri)’e karşı kalbinde düşmanlık beslemiştir. Bu nedenle önceden de olduğu gibi Tanrı (imparatorluk makamına) bir başka vesile daha bahsetti, o da tez elden onlara bir saldırı düzenledi. İmparatorluk makamınca aşağılanmaları ve kayıp vermeleri için sıklıkla gerçekleştirilmiş kahramanlıklara gelince, imparatorluk makamımız bunun aynı şekilde siz ekselanslarının dikkatinden kaçmadığını düşünür. Bununla birlikte şartlar itibariyle böyle davranmaya zorlandığımızdan yakın geçmişte onlara karşı neredeyse sayısız bir orduyu sevk etmeye ve bütün Persia (Anadolu)’ya savaş açmaya karar verdik. Yine de hazırlıklarımızın çoğu olmasını dilediğimiz gibi ya da amacımızın gerçekleşmesine en uygun şekilde gerçekleşemedi. Bununla birlikte böylelikle vaziyet ve olayların keyfiyeti bize imkân tanıdığına onlar üzerine yapılacak güçlü bir saldırıyı garantiye almak için gereken vasıtalar temin edilmişti. Dolayısıyla imparatorluk makamımız bu amaçla çevresindeki tüm imkânlarını topladı, fakat yanına şehirlerin büyük bir kuvvetle saldırıya uğraması için uygun olan mancınıklar ve diğer makinelerden müteşekkil muazzam ağırlıktaki silahları ve araçları taşıyan yük arabalarını almak durumunda kaldığından, haliyle yürüyüş halinde iken keşif kuvvetleri ile aynı hızda ilerleyemiyordu. Yine ilâveten, ordu kendi topraklarından geçerken ve henüz barbar düşmanlarımızla herhangi bir çarpışmaya girmemişken, imparatorluğumuzun birlikleri arasında yayılıp tümüne tesir eden ve hiçbir düşmanın olamayacağı kadar tehlikeli bir rakip olup muazzam sayıda adamı katleden ve telef eden pek zorlu bir hastalığa, yani dizanteri salgınına uğradı. Gitgide daha dehşetli hale gelen bu hastalık, birliklerimizi adamakıllı güçten düşürdü. Türk topraklarına girmemiz ile birlikte derhal sayısız çatışmanın gürültüsü duyuldu ve Türk birlikleri her tarafta imparatorluğumuzun orduları ile çatışmaya girdiler. Bununla birlikte barbarlar Tanrı’nın yardımı ile adamlarımız tarafından tümüyle kaçmak zorunda bırakıldılar. Fakat bundan sonra Persliler (Selçuklu Türkleri)’in Cibrilcima dedikleri çok yakın bir mevkideki dar geçitlere yaklaştığımızda, birçoğu Persia (Anadolu) içlerinden hemşerilerini desteklemek için gelmiş çok sayıda yaya ve atlı toplulukları ortaya çıktı ki, ordumuz ile karşılaştıklarında hemen hemen askerlerimizin sayısından fazla idiler. Yolun darlığı ve geçidin zorlukları nedeniyle

⁸ Alexander Alexandrovich Vasiliev, “Manuel Comnenus And Henry Plantagenet”, *Byzantinische Zeitschrift*, band XXIX, Leipzig und Berlin 1929-1930, s. 233-244.

imparatorluğumuzun ordusu uzunluğu tamı tamına 10 mil uzunluğunda bir hatta yayılmıştı ve önde gidenlerin arkadan gelenleri destekleme imkânı olmadığı ve ayrıca diğer taraftan arkadan gelenlerin de önden gidenleri destekleme imkânı olmadığına göre aralarında bu mesafenin bulunuyor olması, çok rastlanabilir cinsten bir talihsizlik değildi. Gerçekten de, ordunun yüklerini taşıyan arabalar ana ordudan hatırı sayılır bir uzaklıkla ayrılmış ve nihayet büsbütün unutulmuştu ve orduya yetişmeleri de beklenmiyordu. Bunun sonucunda Türkler daha önceki savaşlardan edindikleri tecrübelerden ordumuza cepheden saldıranın dezavantajlı olduğunu bildiklerinden, geçidin darlığının kendilerine sağladığı avantajdan yararlanarak artçılara saldırmaya karar vererek bunu uygulamaya koyuldular. Geçit boydan boya çok dar bir boğazdan meydana geldiği için barbarlar tüm elverişli yerlerde sağdan ve soldan bize saldırarak üzerimize atıldılar ve üzerimize sağanak gibi yağın okları çok sayıda adamı ve atı katletti. Bunun üzerine üzerimizdeki musibetin giderek daha tehlikeli hal aldığını gören imparatorluk makamımız artçı kuvvetleri bekleyerek onlara destek vermenin uygun olacağını düşündü ve bunu yaparken de hudutsuz sayıdaki Persliler (Türkler)'e karşı kendisini savunmak zorunda kaldı. Onlarca böyle kuşatılmış iken (imparatorluk makamının) bu vesile ile ne gibi kahramanca davranışlar sergilediğini ifade etmek lüzumlu değildir, belki ekselansları seferde hazır bulunanlardan mesele hakkında daha fazlasını öğrenecektir. İmparatorluk makamımız bu tehlikeler ortasında vazifesini yaparken ve çatışmanın tüm ağırlığına katlanırken, Grekler, Latinler ve tüm diğer kavimlerden müteşekkil bütün artçılar bir öbek içine sıkıştırılmış ve düşman tarafından atılan oklara karşı dayanamaz durumda iken çok yoğun çabalarla ileriye doğru hamle yaptılar ve başarıp başaramayacaklarına bakmaksızın diğerlerini de devam ettirerek, bir nevi istihkâm gibi hizmet etmesi muhtemel bitişik bir tepeyi elde etmek için tüm çabukluğu göstererek azami şiddetle (boğaz) boyunca gittiler. Netice, görüşü epey etkileyen ve herkesi ayakları altında ne bulunduğunu bile görmekten alıkoyan muazzam bir toz bulutunun yükselmesi oldu ki, doludizgin ilerleyen askerler ve atlar böylece (tepe) civarındaki hayli derin bir vadiye bakan bir uçuruma yöneldiler. Bu yüzden biri diğerinin üzerinde düşerek birbirlerini ölüme sürüklediler ve sadece sıradan askerleri değil, fakat bazı çok şöhretlileri ve yakınlarımızın en yakın akrabalarını da öldürdüler. Gerçekten de böyle çok büyük bir kalabalığın dayanılmaz hücumuna kim başarıyla direnebilirdi? Bununla birlikte barbarların öyle muazzam toplulukları tarafından her yönden kuşatılmış imparatorluk makamımıza gelince, ısrarımıza olan şaşkınlıkları neticesinde yaralar açarak ve karşılığında yaralar alarak onlarda gayet büyük telaş uyandıran çabalar sarf etmeye devam ettik ve Tanrı'nın merhametli yardımı ile açık araziye ulaşana kadar dinlenmedik. İmparatorluk makamımız tuttuğu mevkidenden barbarlara karşı çarpışmaya devam ederken, düşmanın bu mevkii ele geçirmesine izin vermedi, bu sırada yerimizden biraz olsun bile kıvılcıdamamızın ordunun geri çekilmesine yol açacağı korkusundan atımızı bile mahmuzlamaktan çekindik. İmparatorluk makamımız aksine bütün muhafızlarını toplayarak ve imha olunmaktan kurtararak etrafında dizdi ve böylece öncülere ulaştı ve sonra saflar arasından intizamla ilerleyerek ana orduya ulaştı. Bunun üzerine ordumuzun başına gelmiş böyle büyük felâketlere rağmen ona tekrar saldırma amacı ile düzenlemeler yaptığımızı gören Sultan, bize haber yollayıp bütün isteklerimizi yerine

getireceğine, herkese karşı bize hizmet edeceğine, hükümdarlığında tutuklu bulunan bütün mahpusları salıvereceğine ve her halükârda isteklerimizi yerine getireceğine söz vererek yumuşak bir dille imparatorluk makamımızdan barış diledi. Bu yüzden o durumda orada iki tam gün bütün kuvvetlerimiz ile kalırken, yük çeken öküzlerimiz üzerimize sağanak halinde yağdırılmış oklarla katledildiği için kuşatma aletleri (koçbaşı vb.) ve savaş makinalarını kaybettiğimizden, Konya şehrine hiçbir tesir elde edilemeyeceğinin farkına vardık. Bir diğer sebep de bütün hayvanlarımızın şimdi bu en inatçı hastalıkla sarsılmış olması idi. Biz bu yüzden Sultan'ın ricalarına kulak verdik ve sancaklarımız altında yemin verilerek yapılan bir anlaşma ile ona barış ihvan ettik. Bunun üzerine imparatorluk makamımız geri dönüş yoluna çıkarak kendi ülkesine döndü, kaybettiğimiz hısmılarımız için büyük bir acı duysak da bugüne kadar imparatorluk makamımızı onurlandıran ve hala onurlandırmaya devam eden Tanrı'ya şükürler ediyorduk. Soyularınızın önde gelenlerinden bazılarının bizimle birlikte olduğunu bildirmek bizim için bir zevktir ve onlar arzunuz halinde bütün bu keyfiyet hakkında olayların oluş sırasına göre sizi bilgilendireceklerdir. Mamafih, kayıplar için çok üzölmüş olmakla birlikte, sevgili ve aziz dostumuz olmanız ve çocuklarımız arasındaki kan bağı ile imparatorluk makamımızla sıkıca kenetlenmiş olduğunuzdan sizi bütün olan bitenden haberdar etmenin münasip olduğunu varsayıyoruz. Elveda. İndiction'un (Roma imparatorlarının vergi salmak ve toplamak için on beş yılda bir yayınladıkları ferman) onuncu yılında, Kasım ayında verildi.”

2. Kardinal Boso

Papa IV. Adrian'ın yeğeni olan Boso'nun doğum tarihi belli değildir. Adının Boson ve Bozun olduğu ve Breakspeare lakabını taşıdığı da söylenmektedir. St. Albans Manastırı'nda görev yapan Benedict rahibi idi. Öğrenmeye meraklı biri idi. Çağdaşı müellifler tarafından döneminin en ünlü teologları arasında addedilmiştir. Aralarında amcası da bulunan XI. ve XII. yüzyılda yaşamış birçok papanın dönemini kaleme almıştır. Papa III. Eugenius döneminde, 1149-1153 yılları arasında papalık kâtibi ve yazarı idi. Birlikte Roma'ya geldiği amcasının papalık makamına yükselmesi ardından 1155 Aralık ayında üçüncü derece kardinalliğe ve hazinedarlığa yükseltildi. Papa IV. Adrian tarafından görevle Portekiz'e gönderildi. Sant' Angelo Kalesi'nin idareciliğini de yapmıştır. IV. Adrian'ın 1159'daki ölümü sonrası 17 yıl sürecek olan hizipleşme dönemi başladı. Kardinal Octavian'ın IV. Victor adı ile Papa seçilmesine karşı olan 23 kardinalle birlikte Sant' Angelo Kalesi'ne çekildi. Aralarından Siena'lı Kardinal Rolando (Bandinelli)'yu III. Alexander adı ile Papa ilan ettiler. 1165 yılında bu papa tarafından St. Pudentiana'nın ikinci derece kardinalliğine getirildi. 1166 Martı ile 1178 Temmuz arasında papanın fermanlarını onayladı. Papanın İmparator Frederick'in itaatini sunduğu ve hizipleşme dönemini sona erdiren Venedik Barışını (24 Haziran 1177) onaylamak üzere Venedik'e yaptığı seyahatte ona eşlik etti. Ardından Papa tarafından görevle Toskana'ya gönderildi.⁹

⁹ <http://www.catholic.org/encyclopedia/view.php?id=2063> [Erişim tarihi: 01.05.2017]; Salvador Miranda, *The Cardinals of the Holy Roman Church, Biographical Dictionary*, Florida International University Libraries, 2015 <http://www2.fiu.edu/~mirandas/bios1155.htm> [Erişim tarihi: 01.05.2017].

Papa III. Alexander (1159-1181) hakkındaki kroniğin de yazarıdır. Aydınlatıcı bir eserdir, ancak özünde bir tarih kitabıdır. Roma Kilisesi arşivleri ile papalar ve kardinallerinin mektuplarından yararlanmışır.¹⁰ III. Alexander'ın hayatına mahsus olduğu söylenelemiştir. *Liber Pontificalis*'in¹¹ de en dikkat çekici kısmıdır. Eserde III. Alexander bir kahraman ve İmparator I. Frederick Barbarossa (1152-1190) da zalim bir kişi gibi tasvir edilir. Alexander kilise birliğini savunurken, Barbarossa ise tam tersi davranış içerisinde. Ellis'e göre, Alexander'ın 1176'da Roma'ya dönüşüne kadar devam eden eserin yazarı Boso'nun 1178'de vefat ettiği ve Romada defnedildiği düşünülmektedir.¹²

Selçuklu Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanan bir çalışmamız¹³ münasebetiyle eserinde Myriokephalon Savaşı'ndan bahsettiğini tespit ettiğimiz Kardinal Boso, I. Manuel'in Konya'ya kadar ilerlediğini söylediği hadiseyi şöyle anlatmaktadır:¹⁴

“O sıralarda Türk topraklarına hâkim olmak isteyen Bizans imparatoru Manuel büyük bir kuvvetle onları işgal etti, kasaba ve köyleri yakıp yıkarak neredeyse sultanlığın başkenti Konya'ya kadar ilerledi. Bunun üzerine bu insanların en güçlü lideri olan Sultan da yanına harp sanatında ülkelerinin bütün diğer insanlarından daha yetenekli 10.000 Arap'ı çağırdı ve imparatorla karşılaşmak üzere emrindeki büyük asker ve okçu kitlesi ile ilerledi. Sultan, sürekli olarak imparatorun kendisini ülkesinde rahat bırakmasını ve hizmetine almasını talep etti. İmparatorun muhabbet ve himayesini elde etmek umudu ile ona büyük ve değerli hediyeler sundu ve nihayet âcizane bağlılık ve sadakatini göstermek ve kendisinden ihtiyaç duyulduğunda askerleri ve okçuları ile hizmetine girmek istedi. Fakat gücü ve kuvvetinden hayli emin olan İmparator (zira yanındaki hem kara ve hem de deniz kuvvetleri çok güçlü ve büyük olduğundan), Sultan'ı hor görerek reddetti ve ona “Bana ve devlete Konya'yı devredene kadar benimle ne barış ne de anlaşma yapamayacaksın” dedi. Sultan bunu duyduğunda, zeki ve kurnaz biri olduğundan geri çekilmiş gibi yaptı. Fakat İmparatorun Konya'ya yürümek için aşmayı planladığı geçide girişin yukarısındaki dağlara tırmanarak, Sultan ona ansızın saldırmak ve çok tehlikeli geçitlere getirmek için pusular hazırladı. Sultanın çekilişinin onun zekiliği ve kurnazlığından çok korkusu nedeniyle olduğuna inanan İmparator, çok az tedbirle, hatta daha doğrusu körü körüne ve acele ile iki sarp tepe arasındaki o zorlu ve dar geçide girdi. Kuvvetlerinin başına savaş arabaları ile süvarileri ve devletin en önemli amirlerini koymuştu ve hepsi düşmanları tarafından

¹⁰ John Doran, “At Last We Reached The Port of Salvation: The Roman Context of The Schism of 1159”, *Pope Alexander III (1159-1181): The Art of Survival*, ed. Peter D. Clarke ve Anne J. Duggan, Routledge, London and Newyork 2016, s. 87-88.

¹¹ Günümüze ulaşan erken örnekleri *Liber Episcopalis in Quo Continentur Acta Beatorum Pontificum Urbis Romae* ve sonraları da *Gesta* veya *Chronica Pontificum* gibi adlarla tanınan *Liber Pontificalis*, esasen Aziz Peter'den II. Adrian (867-872) veya V. Stephen'a (885-891) kadar görev yapan papaların biyografilerine ait bir kitaptır. Sonradan IV. Eugene (1431-1447) ve II. Pius (1458-1464) dönemlerine kadar yapılan ilavelerle, yani XV. yüzyıla kadar genişletilmiştir.

¹² Kardinal Boso, *Boso's Life of Alexander III*, çev. G. M. Ellis, Basil Blackwell, Oxford 1973, (intr.) s. 1-2.

¹³ Adnan Eskikurt, “Myriokephalon Savaşı'na Dair Kronikler ve Modern Çalışmalar”, *Uluslararası Selçuklu Araştırmaları Dergisi* (USAD), S 6, Selçuk Üniversitesi, Konya 2017, s. 65-93.

¹⁴ Kardinal Boso, *Boso's Life of Alexander III*, s. 100-101.

kendilerine kurulan tuzağa düştüler. Her iki tarafta dehşet verici haykırış yükseldi ve ölümüne korkunç bir mücadele başladı. Fakat mevkiin son derece dar olması Hristiyanlara ne kaçıp kurtulmaya ne de mukavemet göstermeye imkân tanımadığından bir ağıldaki koyun sürüsü gibi kapana kısıtılmışlardı. Kısacası, birçok türden büyük zenginlikleri yağmalayan Türkler ve Arapların acımasızlığı ile amansızca doğrandılar. O büyük sürünün çok az bir kısmı esarete sürüklenmek üzere hayatta kaldı. Etrafı çok sayıda askerle çevrili zırha bürünmüş İmparator arka taraftaydı. İnançsızların kılıçları ile yenilmiş olmasına rağmen Sultan ortaya çıktı ve ona söz hakkı vererek, İmparatoru kendisine yaptığı hatayı tamamen tazmine zorlamak varken, iyi niyetinden kaynaklanan lüzumsuz bir davranışla (bağlı olduğu yasa ile sınırlanmıştı ve yaratıcısından korkuyordu) suçunu affetti ve onu serbest bıraktı. O ayrıca imparatoru tahtında bırakmanın ve birçok hediye ile birlikte ele geçirilmiş en değerli hacın iadesinin münasip olduğunu düşündü. Nihayet onunla hemen oracıkta barış yaptı ve böylece birbirlerinden ayrıldılar.”

KAYNAKÇA

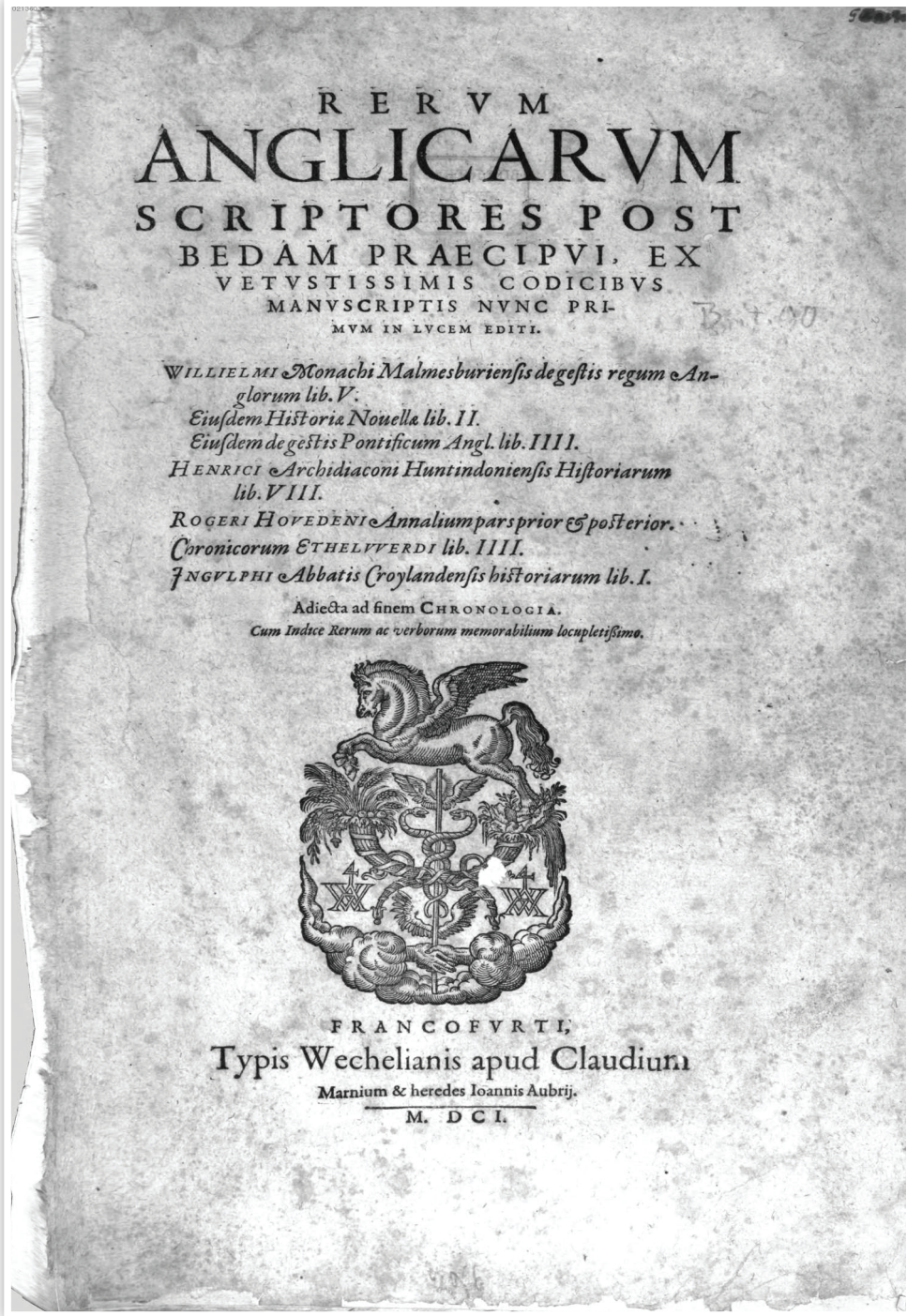
- Corner, David, “The Gesta Regis Henrici Secundi and Chronica of Roger, Parson of Howden”, *Bulletin of the Institute of Historical Research*, C 56, S 134, School of Advanced Study University of London, 1983, s. 126-144.
- Doran, John, “At Last We Reached The Port of Salvation: The Roman Context Of The Schism of 1159”, *Pope Alexander III (1159-1181): The Art of Survival*, ed. Peter D. Clarke ve Anne J. Duggan, Routledge, London and Newyork 2016, s. 87-88.
- Eskikurt, Adnan, “Myriokephalon Savaşı'na Dair Kronikler ve Modern Çalışmalar”, *Uluslararası Selçuklu Araştırmaları Dergisi* (USAD), S 6, Selçuk Üniversitesi, Konya 2017, s. 65-93.
- Kardinal Boso, *Boso's Life of Alexander III*, çev. G. M. Ellis, Basil Blackwell, Oxford 1973.
- Roger de Hoveden, *The Annals of Roger de Hoveden, Comprising the History of England and of Other Countries of Europe from A.D. 732 to A.D. 1201*, Latince'den İngilizce'ye çev. Henry T. Riley, C I, London 1853.
- Roger de Hoveden, *Chronica Magistri Rogeri de Houedene*, ed. William Stubbs, C II Longmans Grenn and Co, London 1869.
- Stenton, Doris M., “Roger of Howden and Benedict”, *English Historical Review*, S 68, Oxford University Press, 1953, s. 574-582.
- Vasiliev, Alexander Alexandrovich, “Manuel Comnenus and Henry Plantagenet”, *Byzantinische Zeitschrift*, band XXIX, Leipzig und Berlin 1929-1930, s. 233-244.

Elektronik Kaynaklar

- <http://www.catholic.org/encyclopedia/view.php?id=2063> [Erişim tarihi: 01.05.2017]
- Miranda, Salvador, *The Cardinals of the Holy Roman Church, Biographical Dictionary*, Florida International University Libraries, 2015 <http://www2.fiu.edu/~mirandas/bios1155.htm> [Erişim tarihi: 01.05.2017]

EKLER

in Hybernia habuit. Eodem anno obiit *Willielmus* Comes de *Arundel*: cui successit filius eius *Willielmus*. Eodem anno obiit *Willielmus* de Curci iusticiarius Normannia; cui successit *Willielmus* filius *Radulfi*. Eodem anno *Fredericus* Romanorum Imperator magnum congregavit exercitum Teutonicorum & Alemannorum: & inter Cumas & Mediolanum prope Securū cum Longobardis cōmissit preliū. Quod cum à mane vsq; ad vesp̄as durasset; cōtigit quod Imperator, amissa maiore parte exercitus sui versus est in fugam, & inter ceteros, quos perdidit, amissit Vexilliferum suum, & alios multos, qui à Longobardis in carcere detenti sunt. Eodem anno dominus rex pater fecit demoliri castellum, & mœnia Leicestræ, & castellum de *Groby*, & castellum de *Tress*, & castellum de *Malesar*, & castellum nouum de *Muertun*, & castellū de *Fremingham*, & castellum de *Bun-* 13
gey, & fere omnia castella Angliæ & Normaniæ, quæ fuerunt contra eum tempore gnteræ. Sed castellum de *pasci* retinuit in manu sua & castellum de *Munsford* sicut suum proprium, quod ei adiuratum fuit per recognitionē legalium hominum de *Vrsueto*. Eodem anno obiit *Radulphus* de dotis in Berria, cuius filia heredē dominus rex Angliæ pater dedit *Baldwino* de *Xiners* in vxorem, cum honore castelli *Radulfi*. Eodem anno 16. Cal. Nouēb. die *Domini*, dedicata est Ecclesia canonicorum regularium *Cirencestræ* in honore beate *Dei* genetricis *Mariæ*, à *Bartholomeo* Exoniensi episcopo, præsentē domino rege patre Angliæ, qui eidem ecclesiæ in dedicatione sua magnos redditus dedit. Eodem anno *Manuel* Constantinopolitanus imperator, habito prælio campeltri cum *Soltano* Iconii & illo deuicto, in hac forma scripsit domino regi Angliæ. 10

EPISTOLA MANVELIS CONSTANTINOPOLITANI

Imperas. ad regem Angliæ patrem.

Manuel in Christo Deo fidelis imperator Porfirogenitus, diuinitus coronatus, sublimis, potens, excelsus, semper Augustus, & moderator Romanorū, *Commanus*, *Henricus* no iustissimo regi Angliæ, charissimo amico suo, Salutem & omne bonum. Cum imperium nostrum necessarium reputet notificare tibi, vt dilecto amico suo, de omnibus, quæ sibi obueniunt; ideo & de his, quæ nunc acciderunt ei, opportunum iudicauit declarare tuæ voluntati. Igitur à principio coronationis nostræ: imperium nostrum aduersus Dei inimicos Persas nostrum odium in corde nutriuit, dum cerneret illos in Christianos gloriarī, eleuariq; in nomine Dei & Christianorum dominari regionibus. Quo circa & alio quidē tempore indifferēter inuasit eos, & prout Deus ei cōcessit, sic & fecit. Et quæ ab ipso frequenter patrata sunt ad contritionem ipsorum & perditionem, imperium nostrū * credit nobilitatem tuam non latere. Quoniam autem & nunc maximum exercitum contra eos ducere proposuit, & bellum contra omnē Persidē mouere, quia res cogebat. Et non vt voluit multum aliquem apparatus fecit, sicut ei visum est. Veruntamen prout tempus dabat, & rerum status potenter eos inuasit. Collegit ergo circa se imperium nostrum, potentias suas: sed quia carpenta ducebat armorum & machinarum * Paganorum & aliorum in instrumentorum conferentium ciuitatum expugnationibus pondera portantia: idcirco nequaquam cum festinatione iter suum agere poterat. Amplius autem dum adhuc propriam regionem peragraret, antequam barbarorum aliquis aduersus nos militaret in bellis aduersarius; agritudo difficillima, fluxus ventris inuasit nos, qui diffusus per agmina imperii nostri pertranstibat, depopulando & interimēdo multos omni pugnatorē grauior. Et hoc malum inualefcens maxime nos contriuit. Ex quo vero fines Turcorum inuasimus, bella quidem primum frequentia concrepabant & agmina Turcorum cum exercitibus imperii nostri vndiq; dimicabant. Sed Dei gratia ex toto à nostris in fugam vertebantur barbari. Post vero, vbi ei qui illic adiacer angustia loci, quæ à Persis nominatur *Cibrilicimam* propinquauimus, tot Persarū turmæ peditum, & equitum, quorum plerq; ab interioribus partibus Persidis occurrerant in adiutorium contribuliū suorum, exercitui nostro superuenērūt, quot pene nostrorum excederent numerum. Exercitu itaq; imperii nostri propter viæ omnino angustiam & difficultatē, vsq; ad decem milliaria extenso; & cum neq; qui præbant possent postremos defendere, neq; versa vice rursus postremi possent præcuentes iuuare, non mediocriter ab inuicem hos distare accidit. Sane primæ cohortes permultum ab acie imperii nostri diuidebantur, postremum oblitæ, illas non præstolantes. Quoniam igitur Turcorum agmina ex iam factis præliis cognouerant, non conferre sibi à fronte nobis repugnare, loci angustiam bonum subuentorum cum inuenissent, posteriora statuerunt inuadere agmina, quod & fecerunt. Archissimo igitur vbique loco existente, instabant Barbari vndique à dextris, & à sinistris, & aliunde dimi-

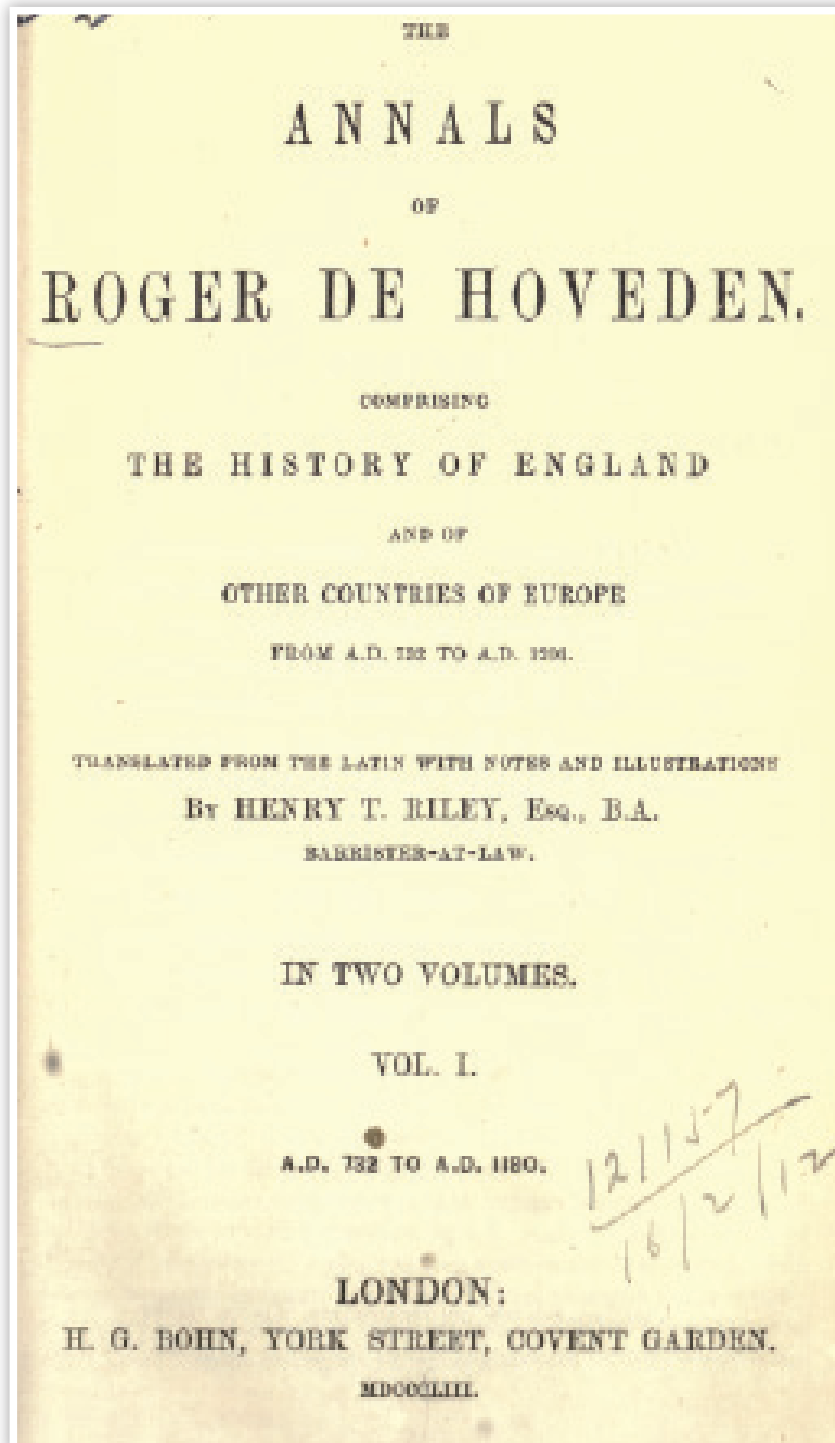
PARS POSTERIOR. HENRICVS II. 555

dimicantes, & tela quasi imbres super eos descendunt interimebant viros & equos quamplures. Ad hæc itaque imperium nostrum ubi malum superabundabat, reputans secum opportunum iudicabat retro expectare, atque illos, qui illic erant, adiuuare, expectando utique contra infinita illa Perfarum agmina bellum sustinuit. Quanta quidem dum ab his circumdaretur, patrauerit, non opus est ad tempus sermonibus retexere; ab illis autem, qui interfuerunt, forsitan discet de his tua nobilitas. Inter hæc tamen existente imperio nostro, & omne belli grauamen in tantum sustinente, postremæ cohortes vniuersæ Græcorum & Latinorum, & reliquorum omnium generum conglobatæ, quæ iaciebantur ab inimicis tela non sustinentes, in pactione vtuntur, & ita violenter ferebantur, dum in adiacentem ibi collem quasi ad propugnaculum festinant: sed præcedentes impellunt nolentes. Multo autem eleuato puluere, ac perturbante oculos, & neminem permittente videre, quæ circa pedes erant, in præcipitium, quod aderat, profundissimæ vallis alius super alium homines & equi sic incontinentet portari corruerunt, quod alii alios conculcantes ad inuicem interemerunt non ex gregariis tantum, sed ex clarissimis & intimis nostris consanguineis. Quis enim inhibere poterat tantæ multitudinis importabilem impulsum. At vero imperium nostrum tot & tantis confertum barbaris sautians, sautiatumq; adeo vt non modicam in eos moueret perturbationem, obstupescentes perseverantiam ipsius, & non remittebatur, bene iuuante Deo campum obtinuit. Neque locum illum scandere aduersarios permisit, in quo dimicauit cum barbaris. Nec quidem equum suum illorum timore incitauit, celerius aliquando ponere vestigia. Sed congregando omnia agmina sua, & de morte eripiendo ea collocauit circa se; & sic primos attingit, & ordinatim proficiscens ad exercitus suos accessit. Ex tunc igitur videns Soltanum, q; post tanta, quæ acciderant exercitibus nostris, quod imperium nostrum sicut opportunum erat, rem huiusmodi dispensauit, vt ipsum rursum inuaderet: mittens supplicauit imperio nostro, & deprecatorijs vsus est sermonibus, & requisit pacem illius, promittens omnem imperii nostri adimplere voluntatem, & seruitium suum contra omnem hominem dare, & omnes, qui in regno suo tenebantur, captiuos absolueret, & esse ex toto voluntatis nostræ. Ibidem ergo per duos dies integros, in omni potestate morati sumus, & cognito, q; nihil poterat fieri contra ciuitatem Iconii, perditis restudinibus, & machinis bellicis, eo quod boues cecidissent à telis in modo pluuia iactis, qui eas trahebant. Simul autem eo q; & vniuersa animalia nostra irruente in illa difficillima ægritudine laborabant, susceperunt Soltani deprecationem & fœdera & iuramenta peracta sub vexillis nostris, pacem suam ei dedit. Inde ingressum imperium nostrum in regionem suam regreditur, tribulationem habens non mediocrem supra his, quos perdidit, consanguineis, maximas tamen Deo gratias agens, qui per suam bonitatem, & nunc ipsum honorauit. Gratium autem habuimus, q; quodam nobilitatis tuæ principes accidit interesse nobiscum, qui narrabunt, de omnibus, quæ acciderant, tuæ voluntati seriem. Cæterum autem licet contristati simus propter illos, qui ceciderunt: opportunum tamen duximus de omnibus, quæ acciderant, declarare tibi, vt dilecto amico nostro, & vt per multum coniuncto imperio nostro per puerorum nostrorum intimam consanguinitatem. Vale. Data mense Nouembris indictione decima.

Eodem anno *Henricus* rex Angliæ filius *Matildis* imperatricis dedit *Alenor* filiam suam *Aldefonso* regi Castellæ in vxorem. Eodẽ anno *Gillebertus* filius *Fergus* princeps Galwanorum, qui *Væbredum* fratrem suum consanguineum *Henrici* regis Angliæ interimere fecerat, venit in Angliam in conductu *Willielmi* regis Scottorum, & deuenit homo *Henrici* regis patris, & fidelitatem ei iurauit contra omnes homines. Et pro amore eius habendo, dedit ei mille marcas argenti, & *Duncanum* filium suum in oblidem de pace seruanda. Eodem anno *Henricus* rex Angliæ pater saisit in manu sua omnia castella Angliæ, & Normanniæ, tam episcoporum quam Comitum & Baronum, & custodes suos in iis posuit. Eodem anno *Petrus* Prior de *Wendlesham* factus est episcopus *S. David* in Wallia. Eodem anno damnata est *Arriana* hæresis, quæ fere totam prouinciã Toloſanam fedauerat coram Archiepiscopis, & Episcopis & alijs religioſis viris, & honestis subscriptis.

HAERESIS ARRIANA, EIUSQUE DAMNATIO.

ERant itaque in prouincia Toloſana quidam hæretici, qui se appellari faciebant bonos homines, quos manu tenebãt milites de *Lumbertio*, proponetes, & docentes populũ contra fidem Christianã: dicentes etiam quod non recipiebant legem *Mossi*, neq; Prophetas, neq; Psalmos, neque vetus testamentum, neque doctores noui testamenti, nisi solum-

castle of Alverton,⁸⁰ the castle of Fremingham, the castle of Bungay, and nearly all the castles of England and Normandy which had taken part against him in the time of the war. But the castle of Pasi and the castle of Mountsorrel he retained in his own hands, the latter having been awarded to him on the oaths of a jury of lawful men of Ursuet. In the same year died Ralph de Dotis, in Berry, whose daughter and heir our lord the king of England, the father, gave in marriage to Baldwin de Rivers, together with the honor of the castle of the said Ralph. In the same year, on the sixteenth day before the calends of November, being the Lord's day, the church of the canons regular at Cirencester, in honor of Mary, the blessed Mother of God, was dedicated by Bartholomew, bishop of Exeter, in presence of our lord the king of England, the father, who, at its dedication, bestowed large revenues on the said church.

In the same year Manuel, emperor of Constantinople, having fought a pitched battle with the sultan of Iconium and defeated him, wrote to the king of England to the following effect:—

The Letter of Manuel, emperor of Constantinople, to the king of England, the father.

“Manuel Porphyrogenitus Comnenus, the emperor, ever faithful in Christ, crowned by the will of heaven, the sublime, potent, exalted, ever august, and ruler of the Romans, to Henry, the most noble king of England, his most dearly-beloved friend, health and every blessing. Inasmuch as our imperial office deems it necessary to notify to you, as being its beloved friend, all things which befall it, it has therefore considered it proper to inform you upon the events which have lately taken place. Now, from the very earliest period of our coronation, our imperial office nourished hatred in our heart against the Persians, the enemies of God, when it beheld them vaunting over the Christians, triumphing over the name of God, and holding sway over the lands of the Christians. Wherefore, on another occasion, without delay, it made an attack upon them, and, as God granted it to do, even so it did do. As to the exploits which were frequently performed by it, to their humiliation and loss, our imperial office entertains a belief that the same have not escaped the notice of your highness. However, we did more

⁸⁰ North Allerton.

recently determine also to lead a most numerous army against them, and to wage war against the whole of Persia, inasmuch as by circumstances we were compelled so to do. Still, much of our preparations were made not according as we should have wished, or as appeared best suited to our object. However, in such way as occasion allowed us, and the state of events, means were taken to ensure a powerful attack upon them. Accordingly, for this purpose our imperial office collected around it all its resources: but, inasmuch as it had to take with it waggons carrying vast weights of arms and implements, both mangonels⁴¹ and other engines applicable to the storming of cities, it was consequently far from able to proceed with expedition on the march. Still further, while the army was passing on through its own country, and before any of our barbarian foes had engaged us in war, a most intractable malady, namely, a flux of the bowels, attacked us; which, spreading among the troops of our empire, made its way among them all, and, a more dangerous antagonist than any warriors could be, slew and destroyed vast numbers. This malady, waxing more and more formidable, greatly weakened our forces. As soon as we had entered the territories of the Turks, that instant was heard the din of numerous battles, and the troops of the Turks engaged in combat with the armies of our empire on every side. However, through the grace of God, the barbarians were entirely put to flight by our men. But, after this, when we drew near to the narrow passes of an adjacent spot which the Persians call Gibrileima, so many hordes of foot and horse, most of which had come from the interior of Persia, came up to the support of their fellow-countrymen, that, on meeting our army, they almost exceeded the numbers of our men. In consequence of the narrowness of the road and the difficulties of the passage, the army of our empire was extended in a line fully ten miles in length; and, inasmuch as who went first were unable to support those who came last, and again, on the other hand, those who came last were unable to aid those who went before, it was no common misfortune that this distance lay between them. Indeed, the troops that formed the van were divided by a very considerable interval from the main body of our

⁴¹ The various reading "manganorum" is certainly preferable to "paganorum" in the text.

army, having at last forgotten it⁸² altogether, and not waiting for its coming up. In consequence of this, as the troops of the Turks, from the battles that had already taken place, knew that it was not for their advantage to attack us in front, finding that the narrowness of the passage was likely to serve them in great stead, they determined upon attacking the rear, which they accordingly did. Now the passage all along consisting of a very narrow defile, the barbarians rushed upon us, attacking us on the right hand and on the left, and in all possible quarters, and their darts, falling upon us like a shower, slew a vast number of men and horses: Upon this, finding that disasters were there thickening apace, on taking due consideration, our imperial office thought proper to await those who were in the rear, for the purpose of supporting them, which it did accordingly, and, in so waiting, had to support itself against the infinite numbers of the Persians. What exploits it performed while thus hemmed in by them it is not necessary upon the present occasion to state; perhaps your highness will learn more on that subject from those who were present on the occasion. While our imperial office was doing its duty amid these dangers, and bearing the entire brunt of the conflict, the entire rear-guard, formed of Greeks, Latins, and all other varieties of nations, being wedged into a mass, and not being able to bear up against the darts thrown by the enemy, pushed onward⁸³ with the most vigorous efforts, and was borne along with the greatest violence while making all haste to gain an adjoining hill, that might serve as a sort of fortress; these rushing on carrying on the others, whether they would or no. The consequence was, that a vast cloud of dust being raised which quite overpowered the eyesight and allowed no one to see what lay at his feet, men and horses, thus rushing on without restraint, were borne over a precipice close at hand and overhanging a very deep valley. Thus, falling one upon another, they trod each other to death, and killed not only numbers of the common soldiers, but even some of the most illustrious and most nearly related of our kinsmen.

⁸² Probably this is the meaning of the passage, which appears to be incorrectly printed, "illas" standing for "illam." Indeed the whole letter is a tissue of corruptions and omissions.

⁸³ "Impactione" seems to be the reading, and not "in pactione," as in the text.

For, indeed, who could possibly make head against the insupportable onset of so vast a multitude? However, as to our imperial office, hedged in on every side by such vast bodies of the barbarians, inflicting wounds and receiving wounds in return, we still used efforts that excited in them no small alarm, in consequence of their surprise at our perseverance, and which we did not relax until by the benign aid of God we had reached the open country. Nor did it allow the enemy to scale the position which it took up, from which to carry on the battle with the barbarians, nor yet through fear of it did it spur on its horse, for the purpose of effecting a more speedy retreat. On the contrary, our imperial office, rallying all its body guard, and rescuing them from destruction, ranged them around itself; and thus it reached the vanguard, and then going on through the ranks in order, came to the main body of the army. Upon this, the sultan seeing that in spite of such great disasters as had befallen our army, our imperial office was, as became it, arranging matters for the purpose of again attacking him, sent word to us, and suppliantly begged our imperial office, and employed the language of entreaty, suing for peace, and promising to fulfil every wish of our imperial office, to give us his services against all men, to release all the prisoners who were detained in his kingdom, and in every way to conform to our desires. Wherefore, having then stayed there for two whole days with all our forces, we became sensible that nothing could be effected against the city of Iconium, having lost our besieging sheds⁹⁴ and engines of war, in consequence of the oxen which drew them being slain by the darts that had been hurled upon us like a shower. Another reason was, the fact that all our animals were afflicted by this most intractable malady which had now attacked them. We therefore listened to the supplications of the sultan, and a treaty, confirmed by oath, having been made beneath our standards, peace was granted to him. Upon this, departing thence, our imperial office returned to its own country, entertaining no small sorrow for those kinsmen whom it had lost, but still returning especial thanks to God, who has, in His kindness, and still does, honor it. We have also felt it a pleasure that it so happened that some of the chief men of your nobility were with us, who will, at your desire, inform you on all the circumstances

⁹⁴ "Testudinibus."

in the order in which they happened. However, although we have been afflicted with deep regret for those who have fallen, we have still deemed it advisable to inform you upon all the events that have happened, as being our dearly-beloved friend, and as being closely united with our imperial office, by the ties of blood that exist between our children. Farewell. Given in the month of November, in the tenth year of the indiction."²⁵

In the same year, Henry, king of England, son of the empress Matilda, gave Eleanor, his daughter, in marriage to Alphonso, king of Castile. In this year also, Gilbert, the son of Fergus, chief of the men of Galloway, who had caused his brother, Uethred, a kinsman of Henry, king of England, to be slain, came into England, with the safe conduct of William, king of the Scots, and did homage to king Henry, the father, and swore fealty to him against all men; and, to obtain his favor, he gave him a thousand marks of silver and his son Dunecan as a hostage, by way of pledge that he would keep the peace. In the same year, Henry, king of England, the father, laid hands upon all the castles of England and Normandy, both of the bishops as well as of the earls and barons, and placed his custodians therein. In this year, also, Peter, the prior of Wenlock, was made bishop of Saint David's, in Wales.

*The Arian Heresy and its Condemnation.*²⁶

In the same year the Arian heresy, which had corrupted nearly the whole of the province of Toulouse, was condemned in the presence of the archbishops, bishops, and other pious men, whose names are underwritten.

For there were in the province of Toulouse, certain heretics, who would have themselves called good men, and were upheld by certain knights of the town of Lombes, who propounded things, and taught the people the same, contrary to the Christian faith; they said also that they did not receive the law of Moses, nor the Prophets, nor the Psalms, neither the Old Testament, nor yet the doctors of the New Testament; but only the Gospels, the Epistles of Saint Paul, the seven Canonical Epistles, the Acts of the Apostles, and the Book of Revelations.²⁷ On being interrogated as to their faith, and as to the baptism of

²⁵ These alleged heretics were the people of Alby, or, as they are generally called, the Albigenses. ²⁶ It is hard to see what part of the New Testament they did reject. Probably "Old" Testament is meant.

LE
LIBER PONTIFICALIS

TEXTE, INTRODUCTION ET COMMENTAIRE

PAR

L'ABBÉ L. DUCHESNE

MEMBRE DE L'INSTITUT

TOME SECOND

PARIS

ERNEST THORIN, ÉDITEUR

LIBRAIRE DES ÉCOLES FRANÇAISES D'ATHÈNES ET DE ROME, DU COLLÈGE DE FRANCE
ET DE L'ÉCOLE NORMALE SUPÉRIEURE

7, RUE DE MÉDICIS, 7

h1
1909

tinaret. Interim autem data est¹ firma securitas ex parte imperatoris omnibus ecclesie Romane personis et rebus eorum ac terris beati Petri et Sicilie regis cunctisque viatoribus, usque ad consummationem ipsius pacis.

Hiis itaque dispositis et concorditer ordinatis, ad imperatorem legati alacres redierunt. Porro Alexander papa, ut indubitanter ad ipsius imperatoris colloquium posset accedere, ordinato in Urbe vicario, versus mare Adriaticum cum iter cum fratribus suis arripuit; et veniens Beneventum, per Troiam et Sipontum ac montem Gargani transivit ad civitatem Vestanam in maris litore sitam. Ibi enim devotus beati Petri filius rex Sicilie ad eius obsequium preparaverat VII galeas, victualibus et armis prout tempus et res postulabat munitas. Duos quoque de magnatibus terre sue, R². videlicet Salernitanum archiepiscopum et R. Andrensem maximum comitem, ut honorificentius cum eis incederet, illuc ad eiusdem patris et domini sui presentiam destinavit. Ut autem imperatorem et Lombardos ex suo pontifex adventu redderet certiores, sex de fratribus suis cardinalibus a Siponto usque Bononiam cum suis et aliorum fratrum equitaturis premiserat.

In diebus illis Hemmanuel imperator Grecorum, volens subiugare sibi Turcorum regnum, in multitudine gravi terram ipsius violenter intravit, et destruens civitates ac villas, fere usque ad Cuneum³ ubi est sedes regni spoliando et occupando universa processit. Tunc Soldanus, gentis illius potentissimus rex, ascitis sibi decem milibus Arabis, in peritia militandi astutioribus pre ceteris gentibus ipsius patrie, cum ingenti multitudine militum et sagittariorum suorum predicto imperatori occurrit, orans et petens ab eo ut terram suam in pace sibi dimitteret et eum ad suum servitium retineret. Optulit etiam ei magna et pretiosa donaria ut eius amorem et gratiam consequi mereretur; denique fidelitatem et hominum sibi humiliter voluit exhibere et ad eius servitium cum militibus et sagittariis suis, quandocumque ab eo requireretur, accedere. Set imperator nimirum de viribus et potentia sua confidens (fortissimum namque secum exercitum et valde magnam terra et mari habebat), despexit eum et dixit: « Neque pacem mecum neque placitum facies, nisi Cuneum in manibus et potestate mea reddideris. » Hiis itaque auditis, Soldanus tamquam vir sapiens et astutus, simulate retrorsum abiit. Et ascendens montana supra contravallium fauces per quas imperator transire ad Cuneum disposuerat, insidias ei posuit ut inopinate ipsum invaderet et pernitiose contraheret. Imperator vero, credens eundem Soldanum potius ex timore quam astutia et calliditate a facie eius recessisse, minus caute, inno improvide et temerarie, intravit per illos difficiles et artos transitus inter duos arduos montes, et premitens fortissimos equitatus suos cum quadrigis et principibus principum, subito inciderunt omnes in insidias hostium. Factoque hinc et inde inmensa clamore, terribilis et exitiabilis initiatur conflictus. Et quia pre nimia locorum angustia pars nostra nec fugere poterat nec reluctari, pariter comprehensi sunt universi tanquam greges in ovile ovium. Quid plura? Seve digladiati sunt a sevitia Turcorum et Arabum, et multis ac variis divitiis expoliati, pauci tamen de tanta multitudine, in captivitate ducti. Ipse quoque imperator in posteriori acie loricatorum et multo milite circumdatus tandem repperitus est. Cum autem in gladio ab impia multitudine impie tunderetur, supervenit ipse Soldanus, et eo agnito, cum posset illatam sibi absque offensione iniuriam plene

VAR. — 24 contraherent — 27 in inmensa

NOTES EXPLICATIVES.

1. Boso parle ici du document appelé *Promissio legatorum*, par lequel les ambassadeurs de Frédéric garantissent l'exécution des principales clauses du Pacte et donnent au pape, à sa cour et à ses ayant-cause, toutes les sécurités nécessaires pour le voyage à Venise et la conclusion d'un traité définitif (*M. G. Leg.*, t. II, p. 149). L'original de cette pièce est aux archives du Vatican.

2. Romuald, archevêque de Salerne, et Roger, comte d'Andria.

3. Le premier nous a laissé, dans sa Chronique, un récit fort circonstancié des négociations auxquelles il prit part.

3. Koniah, l'ancienne Iconium, capitale des sultans Seldjoukides.

ulcisci, ex nimia liberalitate, sicut vir in lege sua mansuetus et timens Creatorem suum, absolvit eum et liberum abire permisit; cui et coronam et pretiosissimam crucem que capta fuerant, cum multis et variis donariis restituere dignum duxit. Ad ultimum vero pacem cum ipso ad tempus composuit, et hoc modo amici ad invicem discesserunt.

Interea Viterbiensis ille ridiculus antipapa, de malo semper in peius descendens, ubi pacem et concordiam s inter Alexandrum papam et imperatorem sine se familiariter tractari pensavit, ubi securitatem firmam cunctis viatoribus datam indubitanter cognovit, cum participibus suis ita vehementer indoluit ac si cor eius per medium crepisset.

Antea vero quam de Anagnia pontifex Alexander exiret, Hu. Hostiensem episcopum et R. diaconum cardinalem sancti Georgii ad imperatoris presentiam ea occasione premisit, ut securitatem quam Magdeburgensis archiepiscopus cum sociis suis compromiserat ab eodem imperatore per exhibitionem iuramenti manifeste recipere. Euntes autem per partes Tuscie, in Lombardiam intrarunt, et circa Mutinam eundem imperatorem satis pacificum invenerunt. Qui eos ylari vultu ac reverenter suscepit et honorificentia plurima honoravit. Presentibus itaque multis episcopis atque principibus, coram ipsis legatis, C. filium marchionis Montisferrati super sacrosancta evangelia iurare fecit in anima sua eandem securitatem quam predicti legati apud Anagniam indubitanter prestiterant. Insuper, ad maiorem bone voluntatis quam gerebat de pace ostensionem, omnes Alamannos principes qui secum ibi aderant eandem securitatem per iusiurandum fecit nichilominus roborare.

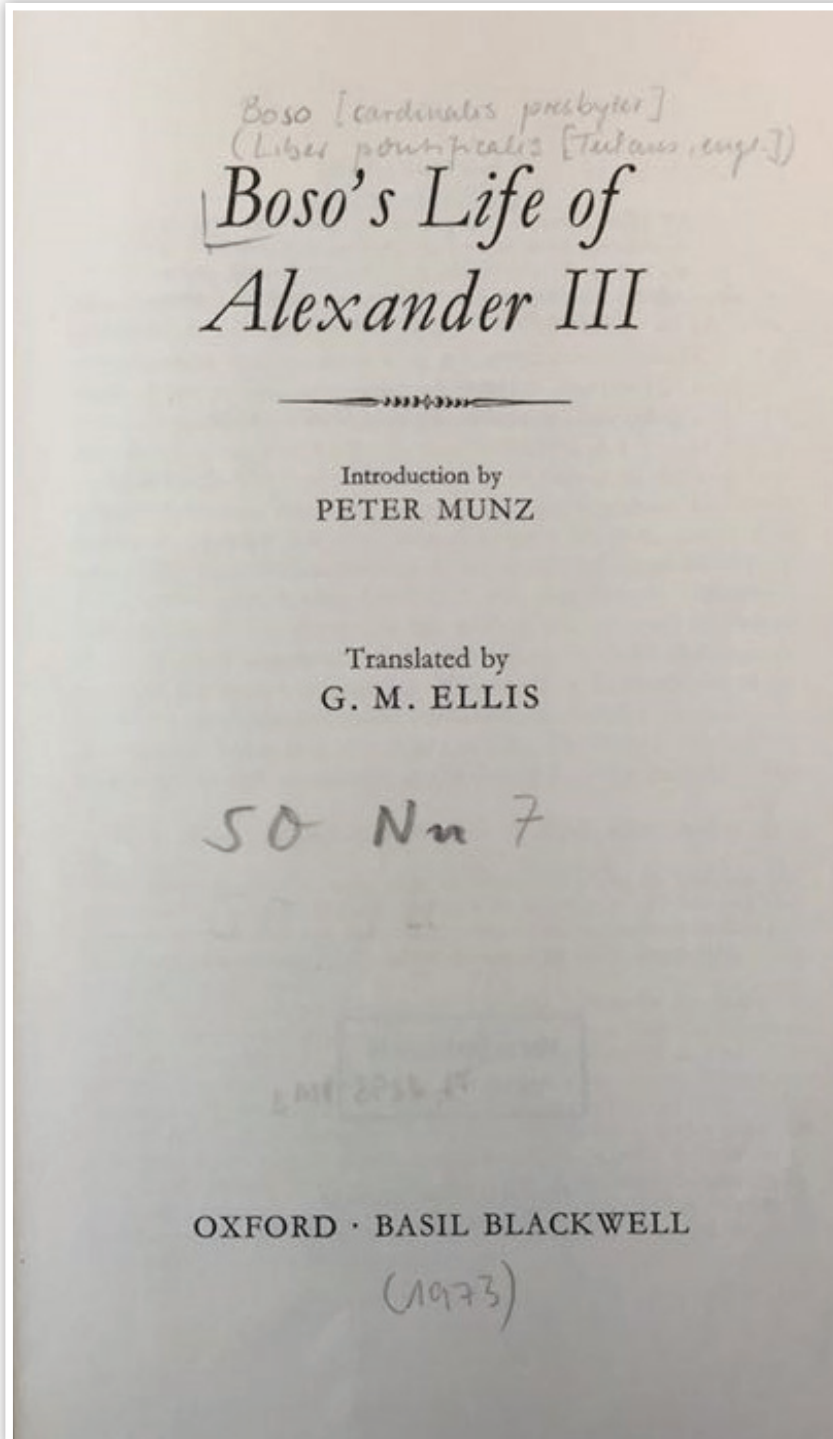
In diebus illis, Cremona respiciens retro, absque gravamine, turpiter deierando, a confederatione aliarum civitatum impudenter recessit, et ad imperatorem non sine magna infamia se convertit; unde indignationem Ecclesie et aliorum Lombardorum odium et inimicitiam iuste incurrit. Terdona quoque non post multum temporis id ipsum reprehensibiliter fecit, et eadem infamia contumeliose se involvit. Audiens autem hec apud Vestam summus pontifex valde miratus est, set de aliarum civitatum stabilitate non dubitare non potuit.

Ceterum cum valida maris tempestas ipsum iam per XXX dies contra propositum suum ibidem detinisset invitum, ecce subito auster diu desideratus advenit, et statim naute ad transfretandum eundem pontificem alacriter invitarunt. Qui consurgens circa medium noctis instantis Quadragesime, valde mane, post missam et receptos cineres, pelagi vastitatem letus intravit cum XI galeis et duabus galeis honoratis victualium copia et albis cavallis. Erat enim delectabile ad videndum ipsum navalem et gloriosum exercitum, sulcantem grossum pelagus velis prosperis et propitio vento. Set circa meridiem superveniente borea, prorsus extinctus est auster, et illico facta est in mari turbatio maxima. Timuerunt igitur omnes; pontifex autem non fuit omnino securus, quia procellarum immensitas non modice minabatur. Tunc decem galee cum ipso papa et fratribus suis versus 30 anteriores insulas in remigando non segniter laborarunt. Set tandem, suffragantibus beatorum apostolorum P. et P. meritis, eadem die circa noctem ad insulam que dicitur Palaciosia¹ prospere, Deo gratias, applicuerunt. Set naves albos equos ferentes cum posteriori galea regressae sunt ad portum Vestanum, quia reliquas galeas subsequi contra ventum validum non potuerunt. Pontifex autem, fatigatus ex ieiunio et procellosi maris turbatione, in

V. n. — 17 roborari — 27 crosso — 29 <set> pontifex

NOTES EXPLICATIVES.

1. Pelagos, petite île de l'Adriatique, à quinze lieues au nord du Monte Gargano.

articles), they lasted for more than a fortnight. During this period the authority of the holy Fathers, the privileges of the Emperors, the ancient customs and a thousand other matters were brought forward, and over these matters there was long toil and subtle disputation. At length, through the grace of the Holy Spirit, unanimous agreement was reached between the Pontiff and his Cardinals and the envoys on all matters touching the peace of the Church and the Empire. The Lombards' cause remained as it was until there could be a common assembly, since it neither could nor should be finally settled in their absence. And since, as we have just said, peace could not be made except in the actual presence of both the Emperor and the Lombards, it was agreed that the Pontiff, for the sake of so longed-for a peace, should shun no personal discomfort and set out for Lombardy without delay. In the meantime firm guarantees were given by those of the imperial party for all personages of the Church of Rome and their goods, for the Patrimony of St. Peter and the King of Sicily, and all travellers, until the peace was signed.

When these matters had been disposed of and agreed upon, the envoys returned in haste to the Emperor. But Pope Alexander, that he might without delay go to his meeting with the Emperor, set a Vicar over the City of Rome, and with his Cardinals made his way towards the Adriatic. He came to Benevento, and then went through Troia, Santa Maria di Siponto and over Monte Gargano to Vieste, a town by the sea. For there the devoted son of St. Peter, the King of Sicily, had made ready seven galleys for his use, provisioned and armed as both time and circumstances demanded. He had appointed also two of the most important personages of his island, Romuald, Archbishop of Salerno and Roger, Count of Andria, to attend the person of his lord and father, that in their company he might proceed with the greatest honours. To inform the Lombards and the Emperor of his coming, Alexander had sent on ahead from Santa Maria di Siponto six of his brother Cardinals who were to ride to Bologna with his household and those of his brethren.

At that time, the Greek Emperor, Manuel, wishing to bring the Turkish dominions under his rule, invaded them with a great force and advanced almost as far as Konya, the capital of the Sultanate, looting and putting towns and villages to the torch. Then the Sultan, who is the most powerful of the rulers of these people, summoned to his side ten thousand Arabs, more skilled in warfare than all the other peoples of their land, and advanced to meet the Emperor with

a great mass of soldiers and archers of his own. The Sultan continually requested him to leave him in peace in his land and to take him into his service. He offered him great and precious gifts in the hope of gaining the Emperor's love and favour, and finally wished humbly to display his loyalty and homage and to enter his service with his soldiers and archers whenever it should be required of him. But the Emperor, highly confident of his strength and power (for the forces which he had with him both on land and sea were both very powerful and very large), spurned the Sultan and told him: 'You will make neither peace nor agreement with me, unless you make over to me and my power the city of Konya.' When he heard this, the Sultan, like the clever and cunning man that he was, pretended to withdraw. But scaling the mountains above the entrance to the pass through which the Emperor had planned to march upon Konya, the Sultan set ambushes for him, to fall upon him unexpectedly and bring him into perilous straits. The Emperor, believing that the Sultan's withdrawal was due more to his fear than to his cleverness or cunning, entered that difficult and narrow pass between those two rugged peaks with too little forethought, nay, rather carelessly and rashly. He had put at the head of his forces the cavalry with the chariots and the most important of the chief men of the state and they all fell into the trap laid for them by their enemies. On both sides a terrible shout was raised and a fearful struggle to death was begun. But since the extreme narrowness of the site allowed the Christians neither escape nor resistance, they were all trapped like a flock of sheep in a fold. To be brief, mercilessly butchered by the savagery of Turks and Arabs, despoiled of great riches of many kinds, only few of that great host survived to be led into captivity. At the rear was found the Emperor, clad in armour and surrounded by a great number of soldiers. As he was being overwhelmed by the swords of the infidels, the Sultan came up and, recognizing him, out of the excessive goodness of his heart (he was bound by his law and feared his Maker), pardoned him and set him free, though he might have exacted full compensation for the wrong that the Emperor had done him. He also thought it a worthy thing to restore to the Emperor the crown and the most precious Cross which had been captured, with many gifts of many kinds. Finally, he made peace with him there and then, and in this way they departed from each other.

In the meantime, when the news was brought to that laughable

